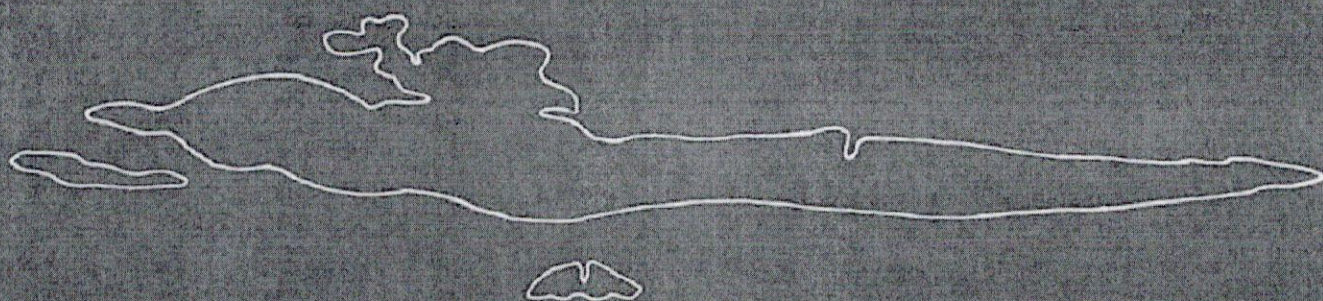

Prilog 3.5: Z. Devetak, Povijest proizvodnje eteričnog ulja od lavandina na Hvaru,
Hvarski zbornik, 6 (1978) str. 185. i 191.

HVARSKI ZBORNIK

6

1978

IZDAVAC: Samoupravna interesna zajednica za kulturu
općine Hvar
UREDNIČKI ODBOR: Miro Curin, Milan Doroška, Niko Duboković Na-
dalini, Andro Gabetić, Sibe Kvesić, Vinco Pakasitić
ODGOVORNI UREDNIK: Milan Doroška
LEKTOR I KOREKTOR: Sinisa Vukčević
KORICE: Ante Misetić

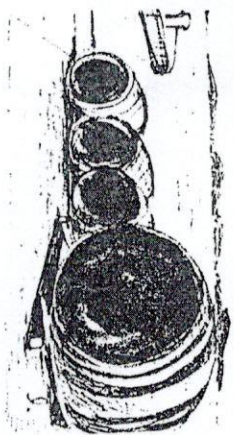
TISAK: Vojna štamparija — Split

HVARSKI ZBORNIK

6

1978.

HVARSKA ZBORNIK, 6, 1978.

ZDRAVKO DEVETAK

POVIJEST PROIZVODNJE ETERIČNOG ULJA
OD LAVANDINA NA HVARU

Lavanda je stara kulturna vrsta koja se uzgajala po vrtovima od antike, kroz cijeli srednji vijek, pa sve do danas kao mirisna, ljekovita, ukrasna pa i kulturna biljka.

U Dalmaciji su vrste roda *Lavandula* uzgajane od davnina, a poznate su pod raznim nazivima: *despik*, *despič*, *lavanda*, *levarnda* — prema latinskom nazivu *Lavandula spica L.*, zatim *tarna* — prema italijanskom *tarna* = moljac jer se upotrebljava kao sredstvo protiv moljaca: »kvašina od tarne« u nar. medicini za masazu protiv glavobolje (Split); *zamojtra*, *motar* — vjerojatno prema latinskom *morsus* = grizenje, grizlica = moljac, ili prema *die Motte* = moljac, njemacki (Dubrovačko primorje). Na Krku (Malinska) nazivaju lavandu *špčinarica*. Ova naziv iz ljekaruša XVI stoljeća i dalje pokazuje da je lavanda uzgajana biljka. Na nekim otocima (Sibea) lavanda je obavezna kod kuća sv. Antuna (13. VI) pa se je radi toga sadila uz cembije pustinjačkih kojih je u Dalmaciji bilo više, npr. pod Marjanom gdje Visiani 1847¹⁾ navodi *L. officinalis Chait.*

Značajno je napomenuti da se po vrtovima u Dalmaciji nalazi uglavnom lavandin *L. hybrid* Rev. odakle uglavnom i poljeće osnovni materijal za sadnju kultura na Hvaru.

Razvikom parfumerijske industrije porasle su potrebe ove mirisne sirovine do te mjere da prostrane površine samonikle lavande s Primorskih Alpa u Francuskoj i u Italiji nisu zadovoljavale potražnju. Zato se početkom ovog stoljeća pojavljuju prve kulture lavande u industrijske svrhe u Francuskoj i u zemljama koje nisu imale samoniklu. Naša zemlja ide u red prvih zemalja koje su započele njenim uzgojem u industrijske svrhe.

Adamović od 1909. do 1913. g. radi studiju i vrši pokuse s biljem koje daje eterična ulja za potrebe ministarstva poljoprivrede u Beču.²⁾ Prve kulture lavande postavlja u Pošplju na Visu 1910. g. na površini

1) R. Visiani, Flora Dalmatica Lipsiae 1847. II, 182.

2) L. Adamović, Die Pflanzenwelt der Adriaender, Jena 1929.

objektivno šteti proizvodnji na Hvaru. Na žalost ovakvih pojava ima i danas.¹⁷⁾

Ponovo se pokreće stara zabuda da na Hvaru treba uzgajati pravu francusku lavandu. Održavaju se sastanci, vrši se propaganda¹⁸⁾ podiznu i kulture s francuskom lavandom u Sućurju (i Milni na Braču), ali se za proizvodeno ulje nije mogla postići ekonomska cijena proizvodnje, s obzirom na tehnologiju proizvodnje i kvalitet ulja. Prava francuska lavanda je subalpinska biljka. Uzgajana u mediteranskom području daje ulje koje ima visok sadržaj linalyacetata ali i znatan sadržaj cineola, linalola i kamfora pa po svojim organoleptičkim osobinama ne zadovoljava parfumerijsku industriju.

Neko vrijeme vođena je akcija oko oplemenjivanja ulja, što su obrađivali inž. Tuma, a zatim i inž. Bartl iz Ljubljane. Hvarska šumarija je angažirala u tu svrhu dra. Bencingera, koji je navodno našao odgovarajuće, rentabilno i u komercijalnom pogledu interesantno tehničko rješenje za preradu lavandina. Podignut je i pogon u Starom Gradu koji je vršio probu proizvodnju i na tome je ostao. Zadržuga u Jelsi otkupila je »recepte« 1959. g. od jednog kemičara iz Beograda za oplemenjivanje ulja.¹⁹⁾ Sva ova »oplemenjivanja« bazirala su se na acelinarnju slobodnog linalola u ulju i na takav način se umjetno podizao sadržaj linalyacetata u ulju. Ovakva ulja trgovina nije prihvaćala jer su odudarala od utvrdjenih normi i standarda. I ova akcija je negativno utjecala na proizvodnju, tako da su zanemarili sadnju kvalitetnijeg lavandina »modulje« ili »budrovke«.

Na širenju kulture i selekciji lavandina od 1947. g. radio je i autor ovog članka pruživši i prve analize eteričnog ulja od lavandina na Hvaru.²⁰⁾ Izdvojio sam više sorata lavandina od kojih je ulja u kulture »plava lavanda«, odnosno »morulja« ili »budrovka«, kako su je nazivali proizvođači.²¹⁾ Vernazza 1957. g.²²⁾ i Devetak 1965. g.²³⁾ daju opširnije

17) Kuštrak i Bešić, Pharm. Acta Helv. 50 (1975) 373. Autori u radu navode ulje od L. latifolia iz Starog Grada, a u stvari se radi o ulju od lavandina. Prvi autor mi je potvrdio da su ulje pod tim nazivom dobili iz trgovacke mreže.

18) P. Nadali u brošuri »Važnije aromatsko bilje u Dalmaciji«, Split, 1957. piše: »Za to čitavo područje Lavande vere osobito za boje zemlje, a za toplije i u manjoj mjeri Budrovilevi hibridi i Rev. II«.

Postoji samo jedan Budrovica hibrid koji nosi naučni naziv Lavandula hybrida Rev. II, to je plava lavanda, budrovka ili morulja.

19) F. Sinčić, »Eterična ulja Dalmacije«, referat održan na III saveznom savjetovanju stručnjaka za ljekovito bilje u Ljubljani 1969. godine (rukopis).
Martinčić, Z. i Arko, M., Studija o stanju i mogućnostima unapređenja proizvodnje ulja »domaće lavande« (Lavandina, lavandulae hybridae) na otoku Hvaru. Zadržugi vinogradsko-vodarski savez Hrvatske, Zagreb, 1958 (rukopis).

20) Z. Devetak, Farmaceutski glasnik, 5 (1949), 1.

Z. Devetak, Biljna proizvodnja, Zagreb, 1951, br. 1.

21) Z. Devetak, Radovi Poljoprivrednog fakulteta, Sarajevo, 20–21 (1971–1972), 165. Izvod iz doktorske disertacije pod naslovom: »Agrobiološka istraživanja o lavandi i lavandinima i biološka o njihovim eteričnim uljima«, Sarajevo, 1965.

22) N. Vernazza, Arhiv za poljoprivredne nauke, Beograd, 10 (1957), sv. 10.

23) Z. Devetak i A. Cenci, Rivista Italiana Ess. Prof., ed. Novembre 1965.

analize pojedinih tipova ulja od lavandina. Nadali 1957. g. daje uputstvo za uzgoj lavande.²⁴⁾ Kapetanović, Devetak i Dugumović 1970. g. ispituju kvalitet eteričnog ulja od lavandina uzgajanih u Heregovini, a Kapetanović i Dugumović rade na izdavanju linalina iz ulja lavandina sa Hvarom.²⁵⁾ Dujmanić i saradnici 1972. g.²⁶⁾ traže nove metode izdavanja eteričnog ulja. Karapandžić 1973. g.²⁷⁾ ispituje kemijskih sastav ulja od lavandina na Hvaru. Kuštrak i Bešić 1975. g.²⁸⁾ donose do sada najkompletniju analizu eteričnog ulja od lavandina sa Hvara na osnovi fizikalnih, kemijskih i kromatografskih metoda. Na kraju zaključuju da se eterično ulje od »budrovke« može koristiti u medicinske svrhe umjesto prave francuske lavande, jer ima sličan kvalitativni i kvantitativni sastav ulja.

SUMMARY

HISTORY OF LAVANDIN OIL PRODUCTION ON THE ISLAND OF HVAR

Lavender has been known in Dalmatia under various names since long ago. The first cultures of lavender were introduced on the island of Vis by dr. Giacomini in 1910. From the time on there were several attempts to adapt the culture of lavender on the island of Hvar, however, with no results. In 1930 Bartl Tomičić, a peasant, suggested by prof. Bradanović and eng. Taban, started to cultivate lavender under the false impression of cultivating lavender. Good results and good prices of lavandin oil were the reason why the other peasants started with its production so that before the World War II lavandin plantations covered about 30 hectares.

After the World War II the cultures of lavandin spread fast and in 1974 the areas under lavandin covered about 910 hectares producing 84,400 kg of lavandin oil. Distillation stations enlarged their capacities and started to modernize the production. New methods have been found for the improvement of the production. Different types of lavandin have been cultivated among which the »Budrovica lavender« has given the best results. This lavandin oil can be used instead of lavender oil because of their similar qualitative and quantitative composition.

24) P. Nadali, Važnije aromatsko bilje Dalmacije, Split, 1957.

25) S. Kapetanović, Z. Devetak, S. Dugumović, Kemijska u industriji, 19 (1970) 30.

S. Kapetanović i S. Dugumović, Kemijska u industriji, 19 (1970) 41, 43.

26) A. Dujmanić, K. Grzanov i A. Kristulović, Farm. glas., 29 (1972), 309.

27) D. Karapandžić, Gl. šum. fak. Beograd, 44 (1973).

28) D. Kuštrak i J. Bešić, Pharm. Acta Helvetica, 50 (1975) 372.